

Topaic 13: Orduithe

Feidhmeanna

San aonad seo foghlaimoidh an rang conas:

13.1	~ orduithe a thabhairt do pháistí
13.2	~ orduithe ginearálta a thabhairt
13.3	~ orduithe a thabhairt sa teach
13.4	~ foláireamh a thabhairt do dhuine

An ghramadach

San aonad seo foghlaimoidh an rang:

- An Modh Ordaitheach, uatha agus iolra, dearfach agus diúltach: <i>cas, téigh, lean, imigh, casaigí, téigi, leanaigí, imigí, ná cas, ná téigh, ná lean, ná himigh...</i>   - An Aidiacht shealbhach: nígí bhur n-aghaidh, d'aghaidh, bhur n-aghaidh...

Stór focal:

San aonad seo foghlaimoidh an rang:

Orduithe: <i>bí, déan, imigh, ith, ól, nigh, glan, téigh, tar, suigh, fan, dún/druid, oscail, múch, tabhair, cuir, faigh, coimhéd, seachain</i>

Beidh an foghlaimoír in ann...

Labhairt	Orduithe simplí a thabhairt do dhaoine fásta agus do pháistí. Orduithe simplí a thabhairt sa teach. Foláireamh a thabhairt do dhuine.
Cluastuisicint	Orduithe simplí agus foláireamh a thuisicint.
Léamhthuisicint	Orduithe a bhíonn le feiceáil go coitianta a thuisicint. Mar shampla: <i>Ciúnas! Seachain do cheann!</i> agus araile.

13.1 Ag tabhairt orduithe do pháistí

(A) Múin don rang conas ordú a thabhairt do dhuine amháin. Míinigh dóibh gur le páistí is mó a bhaintear úsáid as cuid de na horduithe seo

- Léirigh agus míinigh na rudaí seo a leanas:

Seas suas. Suigh síos.
Fan i do sheasamh. Fan i do shuí.

- Abair le daoine aonair sa rang seasamh suas nó suí síos, mar shampla:

A Chiaráin, seas suas. Anois suigh síos.

*A Chaitríona, seas suas. Fan i do sheasamh.
A Chiaráin, fan i do shuí.
A Chaitríona, suigh síos.*

- Déan cleachtadh ar an méid sin le daoine eile sa rang go dtí go bhfuil tuiscint mhaith ag an rang ar na horduithe sin.
- Ansin múin don rang conas orduithe a thabhairt do bheirt nó níos mó:

*A Chiaráin agus a Chaitríona, seasaigí suas.
Fanaigí in bhur seasamh ar feadh deich soicind.
Anois, suigí síos.*

- Cleachtaigh le beirteanna eile sa rang.
- Ansin cleachtaigh leis an rang ar fad le chéile.

Gníomhaíocht 13.1(A): Simple Simon Says: Cluastuiscint Réamhullmhúchán:

- Míniú orduithe eile trí mheán na geáitsíochta:

*Bí/Bígí ciúin. (Corrmhéar ar bheola)
Oscail/Osclaigí an leabhar.
Dún/Dúnaigí an leabhar.
Féach/Féachaigí orm. (Lámh ós cionn malaí na súile amhail mairnéalaigh ag breathnú ar íor na spéire.)
Éist/Éistigí liom. (Lámh taobh thiar den chluas.)
Bí/Bígí ag caint. (Méara ag bogadh suas síos ar an ordóg ar nós béil ag cabaireacht.)
Cuir/Cuirigí suas bhur lámha. (Lámh san aer.)
Nigh/Nígí bhur lámha. (Lámha a fháisceadh le chéile amhail duine ag ní lámh.)
Glan/Glanaigí an bord. (Lámh amach uait ag cuimilt amhail duine ag cuimilt boird.)
Cas/casaigí timpeall.
Téigh/Téigí a chodladh. (Súile a dhúnadh agus cloigeann a chur ar lámha ceangailte.)
Ith/Ithigí suas go beo. (Ag ligint ort go bhfuil tú ag cogaint.)*

- Déan na geáitsí do na horduithe uilig a chleachtadh leis an rang.

Gníomhaíocht:

- Tá an cluiche seo beagáinín ar nós *Simple Simon Says*.
- Iarr ar an rang éisteacht leat ag tabhairt orduithe dóibh.
- Míniú don rang os rud é go bhfuil tú ag labhairt le grúpa daoine gur cheart duit an fhoirm iolra den ordú a úsáid i gcónaí.
- Nuair a chloiseann siad ordú san iolra déanann siad an gheáitsíocht chuí.

- Má thugann tú ordú san uatha níor cheart dóibh an t-ordú a leanúint: mar shampla, 'Seas suas'.
- Aon duine a leanann an t-ordú san uatha díbrítear iad as an gcluiche!
- An duine deireanach fágtha ina s(h)easamh buaiteoir an chluiche.
- Tosaíonn tú an cluiche le 'Seasaigi suas' agus leanann tú ar aghaidh ag meascadh an oird ina dtugann tú na horduithe.
- Éinne atá rómhall ag déanamh an gheáitse chuí, díbrítear iad as an gcluiche agus fanann siad ina suí don chuid eile de na horduithe.
- Nuair atá greim ag an rang ar a bhfuil i gceist, is féidir ansin iarraidh ar dhuine muiníneach sa rang na horduithe a thabhairt do bhabhta eile den chluiche más cuí.

Gníomhaíocht 13.1(B): Máthair agus páiste: Cluastuiscint/Léamhthuiscint

- Bíodh cóip de **Bhileog 13.1(B): Máthair agus páiste** déanta agat do gach duine sa rang.
- Tabhair am dóibh an liosta orduithe ar an mbileog a léamh.
- Iarr orthu ansin éisteacht le Clíona ag labhairt lena hiníon, Sadhbh.
- Caithfidh na foghlaimeoirí tic a chur in aice leis na horduithe a chloiseann siad.
- Ceartaigh an gníomhaíocht nuair a bheidh an rang réidh.

Gníomhaíocht 13.1(C): Athair agus páiste: Agallamh réamhdhéanta

- Bíodh cóip de **Bhileog 13.1(C): Athair agus páiste** déanta agat do gach duine sa rang.
- Léigh tríd an agallamh réamhdhéanta leis an rang agus mínigh aon rud nua.
- Ansin roinn an rang i mbeirteanna, A agus B, agus tabhair ról an athar do A agus ról an pháiste do B.
- Ba cheart dóibh an t-agallamh a chleachtadh le chéile uair amháin.
- Ansin ba cheart dóibh ról a mhalartú.
- Má tá tuilleadh cleachtaidh ag teastáil, bogadh Lucht A deiseal chun cleachtadh leis an chéad B eile.

Gníomhaíocht 13.1(D): Foghraíocht: 'í' v. 'i'

Réamhullmhúchán:

- Cuir cóip de **Bhileog 13.1(D): Foghraíocht** ar an osteilgeoir nó tabhair cóip do gach duine sa rang.

Gníomhaíocht:

- Abair leis an rang éisteacht leatsa nó leis an nguth ar an DD (**CUID A**) ag rá liosta na bhfocal seo a leanas a bhfuil an fhuaim (litir) ‘i’ iontu uilig:

íth, í Meiriceá, bíth, cíth, pictiúr, bricfeasta, mílseog, bílle, bíseach, dinnéar

- Abair leo na focail a rá i do dhiaidh anois agus an liosta a léamh ag an am céanna.
- Ansin abair leo éisteacht leis na horduithe seo a leanas (**CUID B** ar an DD) agus an liosta a léamh ag an am céanna:

Suigh – suígí

Nigh – nígí

Luigh – luígí

- Tá fuaim an ‘i’ difriúil sna focail seo mar tá fada ar an nguta (‘í’) ag deireadh na bhfocal agus tá ‘igh’ i gceist chomh maith. I roinnt canúintí is ionann ‘igh’ agus ‘í’.
- Anois abair leo éisteacht leis na focail seo a leanas (**CUID C** ar an DD):

Bí – bígí,

éirigh – éirígí,

tosaigh – tosaígí,

críochnaigh – críochnaígí

- Fuaimnítear an défhoghar ‘ia’ mar ‘í-a’. Anois abair leo éisteacht leis na focail seo a leanas (**CUID D** ar an DD):

pian, Brian, Cian, grian

- Cleachtaigh na focail ar fad sa ghníomhaíocht seo uair amháin eile (leis an rang ag déanamh aithrise ort).

13.2 Orduithe ginearálta a thabhairt

- (A) Téigh siar ar na briathra seo a leanas leis an rang:

tosaigh, stop, oscail, dún, cuir, fág, faigh, scríobh

(Féach **Topaic 6: An Saol Laethúil** agus **Topaic 8: Cúrsaí Oibre**)

Gníomhaíocht 13.2(A): Orduithe don rang

- Iarr ar an rang déanamh de réir mar a ordáíonn tú dóibh a dhéanamh:

Osclaigí bhur leabhair nótaí.

Faighigí pinn.

Tosaigí ag scríobh.

Stopaigí ag scríobh.

Fágaigí bhur bpinn ar an mbord.

Dúnaigí na leabhair nótaí.

Cuirigí na leabhair nótaí ar ais i bhur málaí.

- Roghnaigh duine sa rang leis na horduithe a thabhairt don rang.
- Roghnaigh duine sa rang agus abair leo na horduithe a thabhairt do dhuine aonair sa rang, mar shampla:

A Shíofra, oscail do leabhar nótaí, agus araile.

- Déan cleachtadh ar na horduithe le cúpla mac léinn eile.

Gníomhaíocht 13.2(B): Orduithe ginearálta eile: Obair bheirte

Réamhullmhúchán:

- Múin na horduithe seo a leanas don rang:

Tar anseo.

Tar isteach.

Fan nóiméad.

Imigh leat.

Déan deifir./Brostaigh ort.

Gníomhaíocht:

- Roinn an rang i mbeirteanna, A agus B.
- Cuir gach beirt ina seasamh os comhair a chéile.
- Abair le A orduithe a thabhairt do B.
- Ba cheart do B an gníomh atá i gceist a dhéanamh nó ligean air/uirthi féin go bhfuil an gníomh á dhéanamh aige/aici.
- Iarr orthu róil a mhalartú tar éis tamaill.

13.3 Ag tabhairt orduithe sa teach

(A) Múin roinnt orduithe don rang a bhaineann leis an teach:

Oscail an doras/an fhuinneog/an cófra.

Dún an doras/an fhuinneog/an cófra.

Cuir an solas ar siúl.

*Múch an solas.
Téigh isteach sa chistin.
Téigh suas/síos staighre.
Fág an solas ar siúl.*

- Cleachtaigh na horduithe go dtí go bhfuil an rang compordach, muiníneach leo.

Gníomhaíocht 13.3(A): Séamus as baile: Cluastuiscint/Léamhthuiscint

- Bíodh cóip de **Bhileog 13.3(A): Séamus as baile: Cluastuiscint/Léamhthuiscint** déanta agat do gach duine sa rang.
- Míniú don rang go bhfuil Séamus ag dul as baile ar feadh cúpla lá.
- Tá a chara Terry chun aire a thabhairt don mhadra dó.
- Tá Séamus ag cur glaoch ar Terry chun treoracha a thabhairt dó, níl Terry istigh agus fágann Séamus na treoracha ar an ngléas freagartha.
- Caithfidh an rang éisteacht le Séamus agus uimhir a chur leis na horduithe de réir mar a chloiseann siad iad.
- Ceartaigh an gníomhaíocht nuair a bheidh an rang réidh.

Gníomhaíocht 13.3(B): Séamus as baile arís!: Scríbhneoireacht

- Bíodh cóip de **Bhileog 13.3(B): Séamus as baile arís!** déanta agat do gach duine sa rang.
- Abair leo an t-ordú ceart a scríobh in aice le gach ceann de na pictiúir ar an mbileog.
- Ceartaigh an gníomhaíocht nuair a bheidh an rang réidh.

13.4 Ag tabhairt foláirimh do dhuine

(A) Múin cúpla foláireamh don rang:

*Seachain an tine!
Coimheád, tá carr ag teacht!
Bí cúramach, tá an bus ag teacht!
Seachain do chloigeann!*

Gníomhaíocht 13.4(A): Fógraí coitianta: Léamhthuisct

- Bíodh cóip de **Bhileog 13.4(A): Fógraí coitianta** déanta agat le húsáid ar an osteilgeoir.
- Abair leis an rang breathnú ar na fógraí.
- Míneigh don rang a bhfuil i gceist leis na fógraí coitianta seo.

Gníomhaíocht 13.4(B): Súil siar: Léamhthuisct

- Bíodh cóip de **Bhileog 13.4(B): Súil siar** déanta agat le húsáid ar an osteilgeoir/déan cóip do gach duine sa rang.
- Caithfidh an rang an pictiúr ceart a chur leis an ordú cuí.
- Is féidir an gníomhaíocht seo a dhéanamh mar ghníomhaíocht ranga, ag baint úsáide as an osteilgeoir, nó mar ghníomhaíocht aonair (ar pháipéar).
- Ceartaigh an ghníomhaíocht nuair a bheidh an rang réidh.

Gníomhaíocht 13.4(C): Príomhchócaire agus fo-chócaire sa chistin: Cleachtadh cainte

- Bíodh cóip de **Bhileog 13.4(C): Príomhchócaire agus fo-chócaire sa chistin** déanta agat do gach duine sa rang.
- Roinn an rang i mbeirteanna, A agus B, chun na hagallaimh réamhdhéanta seo a leanas a chleachtadh. Tabhair Ról A, an príomhchócaire do dhuine amháin agus Ról B an fo-chócaire don duine eile.
- Nuair a bheidh cleachtadh amháin déanta acu, bogadh lucht A deiseal chuig an chéad B eile agus cleachtaídis sna róil céanna go dtí go bhfuil siad compordach, muiníneach sna róil sin.
- Ansin, abair leo róil a mhalartú.